

Tomáš Seeman, Jan Janda a kolektiv

Dětská nefrologie

2., přepracované a doplněné vydání

AIDIAN

Váš spolehlivý partner
v oblasti diagnostiky již 30 let.

Uricult® – diagnostika infekcí močových cest

Uricult® Trio

Identifikace *E. coli*

Uricult® Plus

Identifikace enterokoků

Snadné použití!

1. Ponořit 2. Inkubovat 3. Vyhodnotit

50 let používán po celém světě

Snadná kultivace přímo v místě péče

- médium pro stanovení celkového počtu bakterií
- selektivní média pro detekci gramnegativních bakterií a *E. coli* / enterokoků

Hrazeno ZP (kód 02222) pro odb. 001, 002, 103

Vhodné i pro transport

Cenově výhodné

www.uricult.cz

Váš pomocník při rozhodování o léčbě.

QuikRead go®

Rychlý multifunkční plně automatizovaný POCT analyzátor

Výsledky jako z laboratoře
(metoda imunoturbidimetrie)

CRP / CRP+Hb / Strep A / iFOBT / HbA1c

nově easy CRP
a HbA1c!

Více informací na
www.aidian.cz
nebo nás kontaktujte:
info@aidian.cz,
+420 602 710 657

www.quikread.cz

Děkujeme za finanční podporu vydání knihy
České nefrologické společnosti.

Tomáš Seeman, Jan Janda a kolektiv

Dětská nefrologie

2., přepracované a doplněné vydání

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

prof. MUDr. Tomáš Seeman, CSc., MBA, prof. MUDr. Jan Janda, CSc., a kolektiv

Dětská nefrologie

2., přepracované a doplněné vydání

Editoři

prof. MUDr. Tomáš Seeman, CSc., MBA

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Pediatrická klinika a Ludwig-Maxmilianova univerzita Mnichov, Dětská klinika, SRN

prof. MUDr. Jan Janda, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Pediatrická klinika

Kompletní seznam autorů je uveden na straně V–VIII.

Recenzent

prof. MUDr. Václav Monhart, CSc.

Interní klinika I. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Ústřední vojenská nemocnice – Vojenská fakultní nemocnice Praha

Vydání odborné knihy schválila Vědecká redakce nakladatelství Grada Publishing, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2021

Cover Photo © depositphotos.com 2021

Obrázky překreslil a upravil Jiří Hlaváček. Ostatní obrázky jsou z archivu autorů, není-li uvedeno jinak.

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

jako svou 8218. publikaci

Šéfredaktorka lékařské literatury MUDr. Michaela Lízlerová

Odpovědná redaktorka Jindřiška Bláhová

Sazba a zlom Radek Hrdlička

Počet stran 608

Praha 2021

Vytiskla tiskárna TNM PRINT s.r.o., Nové Město

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.

Postupy a příklady v této knize, rovněž tak informace o lécích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění však pro autory ani pro nakladatelství nevyplývají žádné právní důsledky.

ISBN 978-80-271-4507-2 (pdf)

ISBN 978-80-271-3283-6 (print)

Editoři

prof. MUDr. Tomáš Seeman, CSc., MBA

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Pediatrická klinika a Ludwig-Maxmilianova univerzita Mnichov, Dětská klinika, SRN

prof. MUDr. Jan Janda, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Pediatrická klinika

Seznam autorů

MUDr. Eliška Běbrová

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Ústav lékařské mikrobiologie

Mgr. Martin Bezdíčka

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Pediatrická klinika

doc. MUDr. Martina Bielaszewska, CSc.

Státní zdravotní ústav, Praha

doc. MUDr. Květa Bláhová, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Pediatrická klinika

MUDr. Jan Burkert, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Oddělení transplantací a tkáňové banky

doc. MUDr. Věra Čertíková-Chábová, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice,
Klinika nefrologie

MUDr. Zdeněk Dítě, FEAPU

Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice,
Urologická klinika

MUDr. Šárka Doležalová

Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice,
Klinika dětského a dorostového lékařství

prof. MUDr. Zdeněk Doležel, CSc.

Masarykova univerzita, Lékařská fakulta a Fakultní nemocnice Brno,
Dětská nemocnice, Pediatrická klinika

doc. MUDr. Jiří Dušek, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Pediatrická klinika

MUDr. Petra Dvořáková

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Ústav histologie a embryologie

prof. MUDr. Janusz Feber

Division of Nephrology, Department of Pediatrics
Children's Hospital of Eastern Ontario, Ottawa, Kanada

MUDr. Hana Flögelová, Ph.D.

Univerzita Palackého v Olomouci, Lékařská fakulta a Fakultní nemocnice Olomouc,
Dětská klinika

doc. MUDr. Pavel Geier, Ph.D.

Division of Nephrology, Department of Pediatrics
Children's Hospital of Eastern Ontario, Ottawa, Kanada

MUDr. Josef Gut

Nemocnice s poliklinikou Česká Lípa, a. s., Dětské oddělení

Ing. Monika Havlíčková-Marejková, Ph.D.

Státní zdravotní ústav, Praha

MUDr. Daniela Chroustová

Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice,
Ústav nukleární medicíny

prof. MUDr. Jan Janda, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Pediatrická klinika

Mgr. Zuzana Kocábová

Fakultní nemocnice v Motole, Pediatrická klinika
Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií

doc. MUDr. Radim Kočvara, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice,
Urologická klinika

MUDr. Alexander Kolský, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 3. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice Královské
Vinohrady, Klinika dětí a dorostu

MUDr. Martin Kynčl

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Klinika zobrazovacích metod

MUDr. Jan Langer

Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice,
Klinika dětského a dorostového lékařství

MUDr. Michal Malina, Ph.D.

National Renal Complement Therapeutics Centre Newcastle upon Tyne Hospitals
NHS, Velká Británie

MUDr. Josef Mališ

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Klinika dětské hematologie a onkologie

MUDr. Lenka Mrázková

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Klinika zobrazovacích metod

prof. MUDr. Jan Peregrin, CSc.

Institut klinické a experimentální medicíny, Klinika nefrologie,
Pracoviště radiodiagnostiky a intervenční radiologie

MUDr. Pavlína Plevová, Ph.D.

Fakultní nemocnice Ostrava, Oddělení lékařské genetiky a Ostravská univerzita,
Lékařská fakulta

MUDr. Eliška Popelová

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Klinika zobrazovacích metod

MUDr. Silvie Rajnochová Bloudíčková, Ph.D.

Institut klinické a experimentální medicíny, Klinika nefrologie

prof. MUDr. Miroslav Roček, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Klinika zobrazovacích metod

prof. MUDr. Tomáš Seeman, CSc., MBA

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Pediatrická klinika a Ludwig-Maxmilianova univerzita Mnichov, Dětská klinika, SRN

prof. MUDr. Eva Seemanová, DrSc. †

doc. MUDr. Sylva Skálová, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, Lékařská fakulta a Fakultní nemocnice Hradec Králové,
Dětská klinika

MUDr. Veronika Sýkorová

Immunia s.r.o, Praha

MUDr. Naděžda Šimánková

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Pediatrická klinika

MUDr. Oldřich Šmakal, Ph.D.

Univerzita Palackého v Olomouci, Lékařská fakulta a Fakultní nemocnice Olomouc,
Urologická klinika

MUDr. Jaroslav Špatenka, CSc.

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Oddělení transplantací a tkáňové banky

MUDr. Jiří Štarha, Ph.D.

Masarykova univerzita, Lékařská fakulta a Fakultní nemocnice Brno,
Dětská nemocnice, Pediatrická klinika

MUDr. Terezie Šuláková, Ph.D.

Ostravská univerzita, Lékařská fakulta a Fakultní nemocnice Ostrava,
Klinika dětského lékařství
Univerzita Karlova v Praze, Lékařská fakulta a Fakultní nemocnice Hradec Králové

MUDr. Karel Švojr, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Klinika dětské hematologie a onkologie

MUDr. Hundie Tesfaye, Ph.D.

Ústav lékařské chemie a klinické biochemie 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy
a Fakultní nemocnice v Motole

MUDr. Jiří Uhlík, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Ústav histologie a embryologie

MUDr. Karel Vondrák

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Pediatrická klinika

MUDr. Tomáš Zaoral

Fakultní nemocnice Ostrava, Klinika dětského lékařství

MUDr. Jakub Zieg, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, 2. lékařská fakulta a Fakultní nemocnice v Motole,
Pediatrická klinika

Obsah

1	Vývoj ledvin	1
1.1	Vývoj základů vylučovacího systému	1
1.2	Vývoj definitivních ledvin	2
1.3	Vývoj vývodných močových cest	4
1.4	Vývoj funkce ledvin	5
1.5	Embryologická podstata vrozených poruch ledvin	6
2	Fyziologie ledvin	8
2.1	Funkční anatomie ledvin	8
2.2	Základní fyziologické děje v nefronu	9
2.3	Exkrece sodíku a vody, regulace objemu extracelulární tekutiny	12
2.4	Regulace krevního tlaku	15
2.5	Homeostáza draslíku	16
2.6	Renální regulace acidobazické rovnováhy	18
2.7	Kalcium	20
2.8	Fosfáty	21
2.9	Glukóza	21
2.10	Úloha ledvin jako endokrinního orgánu	22
2.11	Fyziologie a funkce ledvin u dětí a dorostu, zvláštnosti u kojenců, dětí a dorostu	25
3	Anamnéza, příznaky onemocnění uropoetického traktu, fyzikální somatické vyšetření	37
3.1	Anamnéza	37
3.2	Fyzikální vyšetření	40
4	Vyšetření moči	43
4.1	Technika získávání vzorku moči	43
4.2	Indikace vyšetření moči	44
4.3	Diuréza	44
4.4	Techniky vyšetření získaného vzorku moči	45
4.5	Proteinurie	50
4.6	Hematurie	52
4.7	Proteomika	57
5	Vyšetření glomerulární filtrace a využití nukleární medicíny při posuzování funkce uropoetického traktu	59
5.1	Clearance inulinu	59
5.2	Clearance endogenního kreatininu	59
5.3	Odhadnutá clearance kreatininu (bez sběru moči)	60
5.4	Clearance cystatinu C	62
6	Vyšetření tubulárních funkcí	64
6.1	Anatomie a fyziologie ledvinných tubulů	64
6.2	Vyšetření tubulárních transportních procesů	65

6.3	Vyšetření koncentrační schopnosti ledvin	67
6.4	Vyšetření acidifikační schopnosti ledvin	70
6.5	Vyšetření tubulárních proteinů a enzymů	72
7	Zobrazovací metody v nefrologii	74
7.1	Skiaskopie	74
7.2	Ultrazvukové vyšetření uropoetického systému	79
7.3	Počítačová tomografie a magnetická rezonanční urografie	95
7.4	Radionuklidové vyšetřovací metody v dětské nefrologii	98
7.5	Intervenční radiologie u dětí s onemocněním ledvin a hypertenzí.	108
8	Funkční vyšetření dolních močových cest	114
8.1	Anamnéza	114
8.2	Pitná a mikční karta	114
8.3	Monitoring vážení plen – pad test	115
8.4	Monitoring vážení plen kojenců – čtyřhodinový test	115
8.5	Fyzikální vyšetření	116
8.6	Ultrazvuk ledvin, močového měchýře a malé pánve	116
8.7	Urodynamické vyšetření	117
9	Renální biopsie	127
9.1	Indikace	127
9.2	Kontraindikace	128
9.3	Technika	129
9.4	Komplikace	130
9.5	Český registr renálních biopsií	131
10	Vrozené vývojové vady ledvin a močových cest	133
10.1	Izolované malformace ledvin	133
10.2	Obstrukční uropatie	141
10.3	Vrozené vývojové vady uropoetického traktu v rámci malformačních syndromů.	162
10.4	VACTERL/VATER asociace (syndrom)	165
11	Geneticky podmíněné nefropatie a uropatie	172
11.1	Geneticky podmíněné glomerulopatie	176
11.2	Geneticky podmíněné tubulopatie	195
12	Infekce močových cest a vezikoureterální reflux	244
12.1	Infekce močových cest	244
12.2	Vezikoureterální reflux	264
13	Tubulointersticiální nefritidy	278
13.1	Etiologie a patogeneze	278
13.2	Klinický obraz	281
13.3	Diagnostika	282
13.4	Diferenciální diagnostika	285

13.5	Léčba	285
13.6	Prognóza	285
14	Glomerulopatie	287
14.1	Glomerulonefritidy	287
14.2	Sekundární glomerulopatie	304
14.3	Nefrotický syndrom	317
14.4	Geneticky podmíněné nefropatie	333
15	Trombotické mikroangiopatie	337
15.1	Hemolyticko-uremický syndrom	338
15.2	Trombotická trombocytopenická purpura	353
16	Akutní poškození (selhání) ledvin u dětí	370
16.1	Etiologie a patogeneze	371
16.2	Klinický průběh	373
16.3	Diagnostika	373
16.4	Léčba	374
16.5	Prognóza	377
17	Chronické onemocnění ledvin	379
17.1	Etiologie	381
17.2	Klinický obraz a diagnostika	381
17.3	Diagnostika	391
17.4	Léčba	392
17.5	Prognóza	400
18	Eliminační léčba	401
18.1	Hemodialýza, hemodiafiltrace	403
18.2	Peritoneální dialýza	409
18.3	Plazmaferéza	413
18.4	Imunoadsorpce	414
18.5	Hemoperfuze	414
19	Transplantace ledvin u dětí	416
19.1	Indikace transplantace ledviny u dětí	416
19.2	Požadavky na dárce ledviny	417
19.3	Histokompatibilita dárce a příjemce a imunitní reaktivita příjemců ..	417
19.4	Nástup funkce štěpu po transplantaci	418
19.5	Transplantace ledviny od žijícího dárce	418
19.6	Péče o dítě po transplantaci ledviny	420
19.7	Imunosuprese dítěte po transplantaci ledviny	420
19.8	Indukční léčba	422
19.9	Komplikace po transplantaci ledviny	423
19.10	Dlouhodobé výsledky transplantací ledvin u dětí	426
19.11	Psychosociální aspekty léčby dětí s chronickým selháním ledvin a po transplantaci ledviny	428

20 Hypertenze u dětí a dospívajících	430
20.1 Definice, nomenklatura	430
20.2 Etiologie	437
20.3 Výskyt hypertenze a vysokého normálního krevního tlaku (prehypertenze, zvýšeného krevního tlaku)	446
20.4 Klinické projevy hypertenze	447
20.5 Diagnostika hypertenze u dětí	447
20.6 Léčba	450
20.7 Prognóza	458
20.8 Dispenzarizace dětí s hypertenzí	459
21 Proteinurie u dětí a dospívajících	462
21.1 Příčiny proteinurie	462
21.2 Vyšetření moči na přítomnost bílkoviny	466
21.3 Diagnostika proteinurie u dětí	470
21.4 Prognostický význam proteinurie	470
21.5 Léčba proteinurie	471
21.6 Proteomika	473
22 Enuréza a inkontinence	476
22.1 Vymezení základních pojmů	476
22.2 Léčebná opatření	483
23 Urolitiáza a nefrokalcinóza	488
23.1 Urolitiáza	488
23.2 Nefrokalcinóza	498
24 Nádory ledvin a vývodných močových cest u dětí	503
24.1 Genetika	503
24.2 Screening	504
24.3 Růst a šíření nefroblastomu	505
24.4 Diagnóza a klinická stadia	505
24.5 Léčba	507
24.6 Prognóza	509
24.7 Ostatní nádory ledvin	509
24.8 Nádory vývodných močových cest	510
25 Etické a psychosociální problémy u dětí s onemocněním ledvin	513
25.1 Prenatální diagnostika a léčba vrozených anomálií ledvin a močových cest	514
25.2 Dědičné formy nefrotického syndromu	516
25.3 Autosomálně recesivní polycystická choroba ledvin	516
25.4 Autosomálně dominantní polycystická choroba ledvin	517
25.5 Nefronoftíza	518
25.6 Etické problémy v rámci dialyzačně-transplantačního programu u dětí	518

25.7	Spolupráce rodiny, respektive dítěte se zdravotníky (compliance/non-compliance, adherence/non-adherence)	523
25.8	Adolescenti s chronickým selháním ledvin	525
25.9	Nezařazení dítěte do chronického dialyzačního programu, ukončení léčby	526
25.10	Dialýza a transplantace u dětí z rozvojových zemí	527
25.11	Živí dárci ledvin	528
26	Očkování u dětí s chronickými onemocněními ledvin.	531
26.1	Očkování pacientů na hemodialýze.	532
26.2	Očkování pacientů s imunosupresivní terapií	532
26.3	Očkování pacientů s biologickou terapií.	532
26.4	Očkování před transplantací a po transplantaci ledviny.	533
27	Tranzice (přechod) pacientů s onemocněním ledvin z pediatrického pracoviště na pracoviště pro dospělé.	535
27.1	Cíle tranzice	536
27.2	Metody pro zajištění nekomplikovaného předání pacienta z pediatrického pracoviště na dospělé.	537
28	Léky u dětí s poruchou ledvin	540
	Seznam zkratk.	560
	Rejstřík	570
	Souhrn	577
	Summary	577

Předmluva

Nejstarší monografie v bývalém Československu věnovaná onemocněním ledvin v dětském věku byla vydána pod titulem **Ledviny u dětí** (Roman Gostof, 1958). Následovaly **Nefrologie dětského věku** (Emil Poláček a spol., Státní zdravotnické nakladatelství, 1975), **Nefrológia detí a mladistvých** (Miroslav Šašinka a spol., Osveta, 1985), **Dětská nefrologie** (Jiří Švorc a spol., Avicenum, 1988) a **Dětská nefrologie** (Jan Janda a spol., Galén, 2006). Cílem této monografie v roce 2006 bylo shrnout recentní fakta u nejdůležitějších nozologických jednotek, publikace měla ale omezený rozsah a prezentovala jen vybrané kapitoly. Pro postgraduální vzdělávání v rámci subspecializace dětská nefrologie sestavili pracovníci motolského centra dětské nefrologie a eliminačních metod příručku **Novinky v subspecializaci dětská nefrologie**, která vyšla v roce 2013 v rámci IPVZ jako základní orientace v oboru ve stručném rozsahu.

V roce 2015 vydal kolektiv celkem 38 autorů monografii **Dětská nefrologie** (Seeman, Janda a kol., Mladá fronta, 2015). Tato monografie měla významně větší rozsah než všechna předchozí vydání a snažila se na podkladě aktuálních znalostí shrnout diagnostické a léčebné postupy prakticky u všech nefropatií a uropatií dětského věku. Editoři oslovili klinická pracoviště v ČR, která se dlouhodobě problematikou dětské nefrologie zabývají, kolektiv autorů/spoluautorů se oproti minulé monografii vydané roku 2006 významně rozšířil. Ke spolupráci byli pozváni i histologové/embryologové, mikrobiologové, pediatričtí rentgenologové zabývající se zobrazovacími metodami u dětí a dorostu, dětské chirurgové a pracovníci z Transplantačního centra v Motole a IKEM, dětské urologové a onkologové, genetici, psychologové, texty četly a komentovaly i zkušené dětské sestry nefrologického oddělení a sekce eliminačních metod v Motole.

O oblíbenosti této monografie mezi čtenáři svědčí fakt, že byla během krátké doby rozebrána. Mnoho zájemců se na editory od té doby obrátilo se žádostí, zda by bylo možno realizovat dotisk této monografie. Nakonec jsme se rozhodli, že nebudeme požadovat po nakladatelství dotisk původního, nezměněného vydání z roku 2015 s informacemi, které jsou nyní již šest let staré, ale že sestavíme s osvědčeným autorským kolektivem přepracované a aktualizované druhé vydání naší monografie **Dětská nefrologie**.

Hospodářská situace nás donutila změnit nakladatelství, neboť původní Mladá fronta a.s. skončila v konkurzu a nemohla již nové knihy vydávat. Jsme moc rádi, že se úkolu vydat druhé, přepracované, aktualizované vydání naší **Dětské nefrologie** ujalo osvědčené nakladatelství zdravotnické literatury Grada Publishing a.s.

V přepracovaném, aktualizovaném druhém vydání, které držíte v rukou, je znovu uvedena podrobná část o vyšetřovacích metodách klinických, laboratorních, zobrazovacích metodách a funkčním vyšetření dolní části močových cest. Ve velkém rozsahu byly zařazeny opět aktuální informace z oblasti molekulární genetiky nefropatií a uropatií, tento obor zaznamenal v posledních šesti letech od prvního vydání další velký pokrok včetně dnes již rutinního sekvenování nové generace nebo dokonce celoexomového sekvenování. Velký rozsah mají opět i kapitoly o nejčastějších onemocněních uropoetického traktu – infekcích močových cest, glomerulopatiích a tubulopatiích. Samostatné kapitoly jsou věnovány diferenciální diagnostice hlavních projevů onemocnění ledvin u dětí, jako jsou hematurie či proteinurie. Kapitola o eliminačních metodách shrnuje současné možnosti akutní, a hlavně chronické náhradní léčby

jako přípravy k transplantaci ledviny. Zařadili jsme znovu rozsáhlejší text o etických a psychosociálních aspektech u dětí a dorostu s chronickými onemocněními uropoetického traktu a navíc problematiku tzv. tranzice (předávání chroniků starších než 18 let nefrologům internistům, celosvětový problém, nejen u onemocnění uropoetického traktu). Podařilo se nám zařadit do monografie několik zcela nových kapitol, jako je např. kapitola o intervenční radiologii v dětské nefrologii a hypertenziologii, kterou napsali zkušení odborníci v těchto oborech z Kliniky zobrazovacích metod 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a IKEM, kapitola o renální fyziologii, jež byla zpracována odborníci z Kliniky nefrologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice, nebo kapitola o očkování u dětí s onemocněními ledvin, sepsaná odborníci z největšího českého očkovacího střediska ve Fakultní nemocnici v Motole. Autorský kolektiv se tak rozrostl na celkem 46 jmen. Autory jsou dětští nefrologové nejen z České republiky, ale i česky mluvící kolegové z Kanady a Velké Británie.

Doufáme, že druhé, přepracované a aktualizované vydání monografie Dětská nefrologie bude k dispozici nejen všem zájemcům, na které se nedostalo první vydání, ale že si ji budou pořizovat i ti, kteří již první vydání mají, neboť v přepracované reedici najdou mnoho novinek z diagnostiky a léčby dětských nefropatií. Doufáme, že kniha bude dostupná nejen na všech dětských lůžkových odděleních, ale dostane se i do knihovniček řady praktických lékařů pro děti a dorost. Samozřejmě bude představovat studijní materiál i pro lékaře připravující se na atestaci z dětské nefrologie, ale i pro studenty lékařských fakult s hlubším zájmem o tento obor. Navíc jsme přesvědčeni, že může být užitečná i nefrologům internistům, neboť ti se v posledních letech setkávají s mladistvými, kteří se v minulosti při závažných vrozených či dědičných nefropatiích nedoživali dospělého věku.

Tomáš Seeman a Jan Janda
září 2021

1 Vývoj ledvin

Jiří Uhlík, Petra Dvořáková

1.1 Vývoj základů vylučovacího systému

O vývoji prvních základů vylučovacího systému lze hovořit od období gastrulace, jež u lidského embrya nastává ve třetím týdnu po oplození. V průběhu gastrulace dochází k masivní proliferaci buněk epiblastu, k jejich následné migraci do oblasti primitivního proužku a konečně k invaginaci buněk skrze primitivní rýhu na vrcholu primitivního proužku do prostoru pod epiblastem. V tomto prostoru se formují dva nové zárodečné listy, jež budou později tvořit orgány vylučovacího systému – entoderm a intraembryonální mezoderm. Ektoderm vzniká z neinvaginované populace epiblastu.

Oblast primitivního proužku určuje i budoucí polohu intraembryonálního mezodermu vůči mediální ose zárodka. Pro vývoj vylučovacího systému je důležitá prostřední třetina primitivního proužku, ze které vzniká symetricky vpravo i vlevo intermediární mezoderm. Mediálně od něho se diferencuje mezoderm paraxiální, pocházející z kraniální třetiny primitivního proužku, laterálně pak mezoderm laterální ploténky, pocházející z kaudální třetiny primitivního proužku.

V budoucí krční a horní hrudní oblasti dochází na přelomu třetího a čtvrtého týdne k segmentaci buněčné masy intermediárního mezodermu, která kopíruje segmentaci mezodermu paraxiálního – vznik somitů neboli prvosegmentů. Tím v tomto úseku vznikne sedm párů nefrotomů v rozsahu somitů C2 až Th1. Soubor nefrotomů na jedné straně nazýváme pronefros (předledvina), celkem tedy vznikají dvě pronefroi. Buňky nefrotomů procházejí mezenchymově-epitelovou transformací, vytvářejí solidní epitelové uzly, které luminizují do podoby váčků, ale dále již ve vývoji nepokračují a zanikají apoptózou. Nefrotomy vznikají a zanikají v kraniokaudální sekvenci, takže ke konci čtvrtého týdne již nejsou patrné. U člověka tedy nemá pronefros žádnou účast na vylučování. Laterálně ovšem nefrotomy od úrovně somitu C5 kaudálním směrem splývají a vytvářejí solidní, postupně se luminizující provazec – ductus pronephricus, prvotní základ primárního močovodu (obr. 1.1A).

Kaudálnější úseky intermediárního mezodermu zůstávají zpočátku nesegmentovány jako nefrogenní blastém. V rozsahu somitů Th2 až L3 dochází od čtvrtého týdne k druhotné segmentaci a vzniká tak mezonefros (prvoledvina). Segmentace tentokrát nekopíruje počet somitů, na úrovni každého somitu se vyvíjejí dva až tři segmenty, takže celkový počet mezonefrických nefronů dosahuje 40 až 45 na každé straně. Nefrony vznikají pod indukčním vlivem kaudálně se prodlužujícího primárního močovodu, který se po zániku pronefros nazývá vývodem mezonefrickým (Wolffovým) (obr. 1.1B). Rozvoj mezonefros si od pátého týdne vyžádá bohatší cévní zásobení i drenáž, proto dochází k rozvoji laterálních splachnických arterií (větve dorzálních aort) a k vytvoření žilního systému subkardinálního. Původně solidní buněčné shluky se luminizují do váčků a přikládají se k Wolffovu vývodu, který proti nim vysílá vychlipky jako základy sběracích kanálků. Mezonefrický nefron se na opačném konci rozšiřuje v Bowmanovo pouzdro, které obklopuje kapiláry glomerulu na konci nově vzniklé cévní kličky. Mezonefros je tak od 6. do 10. týdne již funkčním vylučovacím systémem embrya a raného plodu. Vzhledem k časnému zániku kraniálních segmentů má plně funkční